

Zitting 1980–1981

15 417

Verlaging van de leeftijd waarop volgens het Burgerlijk Wetboek de meerderjarigheid wordt bereikt tot achttien jaren en wijziging in verband daarmee van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene Bijstandswet

Nr. 5

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1978–1979

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 27 oktober 1980

Algemeen

Wij stellen met voldoening vast dat alle fracties met de voorgestelde verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid instemmen. Zij geven die instemming in verschillende bewoordingen te kennen. Het is naar wij menen niet nodig op al die uiteenzettingen uitvoerig in te gaan. Terecht is eraan herinnerd dat het reeds bijna tien jaar geleden is, dat het toenmalige kabinet het principebesluit tot verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd heeft genomen. Er is, zoals ook in de memorie van toelichting is uiteengezet, nog geruime tijd nodig geweest, alvorens de wetsontwerpen konden worden ingediend. Dit hield vooral verband met de maatschappelijke en financiële gevolgen welke aan de verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd zijn verbonden. Wij stellen ons tot doel de verlaging nog in deze kabinetsperiode tot stand te brengen.

Eerst gaan wij in op enkele bijzondere opmerkingen in haar «inleidende beschouwingen» door de fracties gemaakt. Vervolgens beantwoorden wij de vragen gesteld ter zake van de onderhoudsplicht van het nieuwe artikel 395a, Boek 1 BW, en de vragen over de daarmee samenhangende wijzigingen in de Algemene Bijstandswet. Ten slotte worden de nog resterende beschouwingen van de verschillende fracties beantwoord, alsmede de vragen bij de «Artikelen» gesteld.

De memorie van antwoord gaat vergezeld van een nota van wijzigingen. Deze bevat het voor de in dit wetsontwerp aan de orde zijnde wetgeving nodige overgangsrecht, alsmede enkele andere wijzigingen van het ontwerp. De toelichting op het overgangsrecht en de in het ontwerp aangebrachte andere wijzigingen zijn opgenomen na de artikelsgewijze bespreking van het voorlopig verslag.

De leden van de P.v.d.A.-fractie zijn uitvoerig ingegaan op de huwelijksleeftijd voor mannen en vrouwen. Zij vroegen waarom wij hier hebben afgezien van de mogelijkheid om, tegelijk met het verlagen van de meerderjarigheidsleeftijd, de leeftijd waarop zonder toestemming gehuwd kan worden gelijk te trekken voor man en vrouw. Op deze materie wordt ingegaan in de memorie van toelichting bij het op 10 juni 1980 ingediende wetsontwerp 16 247, houdende wegneming van een aantal ongelijkheden tussen man en vrouw in het personen- en familierecht en in enige andere wetten. Het is naar wij menen doelmatiger en het ligt ook voor de hand de vragen die in

verband met de huwelijksleeftijd zijn gesteld, bij de behandeling van het genoemde wetsontwerp onder ogen te zien.

Een aantal fracties heeft vragen gesteld over het probleem van de minderjarigen op wie bij het bereiken van de achttienjarige leeftijd een maatregel van kindbescherming van toepassing is. Op het onderwerp van de voortgezette hulpverlening heeft betrekking het op 14 december 1979 ingediende ontwerp van wet tot wijziging van de Beginselenwet voor de kindbescherming en andere wetten in verband met de verlaging van de leeftijd waarop volgens het Burgerlijk Wetboek de meerderjarigheid wordt bereikt tot achttien jaar (15 974). Op blzz. 7-13 van de memorie van toelichting op dit wetsontwerp wordt de voortgezette hulpverlening uitvoerig besproken. Wij geven er de voorkeur aan op vragen rondom de voortgezette hulpverlening in te gaan in de memorie van antwoord op het over het genoemde wetsontwerp uit te brengen voorlopig verslag.

De leden van de P.P.R.-fractie drongen er bij de Regering op aan de Kamer een plan voor te leggen met maatregelen van wetgeving en beleid, welke zij in het komend tiental jaren zal treffen, ten einde een geleidelijke afbouw van de ouderlijke plicht en een gestage opbouw van het zelfstandig functioneren van de jeugdige meerderjarige in de maatschappij te bewerkstelligen. Zij denken hierbij onder meer aan uitbreiding van de mogelijkheden van individuele huursubsidies, studiebeurzen en jeugdlonen. Wij tekenen hierbij aan dat een zodanig samenstel van onderwerpen niet in het kader van het ahangige wetsontwerp kan worden behandeld en afzonderlijke behandeling vereist.

Het lid van de G.P.V.-fractie meende dat het vaststellen van de meerderjarigheid op een bepaalde grens (18 jaar) op zich zelf enigszins willekeurig is. Vanzelfsprekend is dit waar, doch het kan ook worden gesteld ten aanzien van de huidige leeftijd waarop de meerderjarigheid wordt bereikt. Het lid van de G.P.V.-fractie gaf er de voorkeur aan eerst gestalte te geven aan de geleidelijke rechtsverkrijging, waarbij de meerderjarigheidsgrens als een sluitstuk van het volwassen worden kan worden beschouwd. Ook andere fracties hebben het vraagstuk van de geleidelijke rechtsverkrijging genoemd. In de memorie van toelichting op het wetsontwerp (blz. 7) hebben wij met betrekking tot de door de commissie-Wiarda voorgestelde vuistregels handelings(on)bekwaamheid (blz. 94 en volgende rapport «Jeugdbeschermingsrecht») opgemerkt, dat de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid niet gepaard behoeft te gaan met de realisering van deze voorstellen van de commissie-Wiarda.

De leden van de V.V.D.-fractie achtten de verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd slechts een eerste stap op weg naar een verdere versterking van de rechtspositie van de jongeren. Ook andere fracties betrokken de rechtspositie van de minderjarige in hun beschouwingen. In hun betoog gaven de leden van de V.V.D.-fractie de contouren aan van een nieuw recht inzake het ouderlijk gezag en de rechtspositie van minderjarigen. Ten aanzien van hun vraag op welke wijze de eerste ondergetekende voornemens is de verdere gedachtenvorming en wetgeving op dit terrein te bevorderen, zij opgemerkt dat dit onderwerp thans wordt bezien in samenhang met de vernieuwing van de maatregel van ondertoezichtstelling, waaromtrent vorig jaar een voorontwerp van wet is opgesteld.

Het lid van de G.P.V.-fractie constateerde, dat een van de gevolgen van de verlaging van de meerderjarigheidsgrens was, dat jongeren vanaf hun achttiende jaar zonder toestemming van de ouders een huwelijk kunnen aangaan. Hij vroeg zich af of dit wel zo wenselijk is. Wij zijn, evenals de andere fracties en anderen, die zich over dit punt hebben uitgesproken, van oordeel dat deze consequentie moet worden getrokken wanneer de leeftijd van meerderjarigheid verlaagd wordt. Wij zijn geen voorstander van een stelsel waarbij jonge meerderjarigen tot het bereiken van de leeftijd van eenentwintig jaar voor het aangaan van een huwelijk de toestemming van hun ouders zullen behoeven. De wenselijkheid van een goede huwelijksvoorbereiding en van voorlichting omtrent de consequenties van het huwelijk, zoals door de leden van de fractie van het C.D.A. bepleit, onderschrijven wij.

Het lid van de G.P.V.-fractie vroeg voorts of wij het niet ongewenst achten dat bij voorbeeld een twintigjarige op volstrekt onverantwoorde wijze financiële verplichtingen kan aangaan terwijl de ouders, hoewel onderhoudsplichtig, daartegen niets kunnen doen. Wij menen dat zich hier een probleem voordoet, dat niet slechts op jonge meerderjarigen betrekking heeft. Volgens het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, dat hierna nog aan de orde komt, zullen ouders wel verplicht zijn te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun meerderjarige kinderen van 18, 19 en 20 jaar, doch dit betekent niet dat zij zelf aansprakelijk worden voor de schulden die deze kinderen aangaan. Een regeling volgens welke de ouders de nietigheid van een afbetalings- of kredietovereenkomst zouden kunnen vorderen, verdient ons inziens geen aanbeveling. Verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid brengt nu eenmaal mede dat mensen met 18 jaar handelingsbekwaam worden. Zij moeten dan ook zelf de verantwoordelijkheid dragen voor de verplichtingen welke zij aangaan.

Van de zijde van vele fracties zijn bezwaren ontwikkeld tegen de wijze waarop wordt voorgesteld de financiële gevolgen van de verlaging van de meerderjarigheidleeftijd te regelen. Wij komen hiermee op het nieuwe artikel 395a van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de voorzieningen die in verband daarmee ter zake van de Algemene Bijstandswet zijn voorgesteld.

Wij zijn ons ervan bewust dat de voorgestelde regeling in de Kamer en ook daarbuiten tot bezwaren aanleiding geeft. Niettemin menen wij haar te moeten handhaven.

Ingevolge artikel 392, tweede lid, van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek zijn ouders slechts in geval van behoefte van het kind verplicht tot het verstrekken van levensonderhoud aan hun meerderjarig kind. Uit de opvatting dat een meerderjarig kind niet behoeftig is reeds op grond van het enkele feit dat hij studeert, welke opvatting ook de grootst mogelijke meerderheid van de commissie-Wiarda aanhangt, volgt dat zonder wetswijziging straks ouders van kinderen van 18 jaar en ouder, en niet zoals thans het geval van 21 jaar en ouder, wettelijk niet meer verplicht zouden zijn de kosten van het levensonderhoud en de studie van die kinderen geheel of gedeeltelijk te dragen. Indien een zodanig gevolg van de verlaging van de meerderjarigheidsgrens niet aanvaardbaar is, dient een specifieke voorziening te worden getroffen.

Het is daarbij niet zo, dat met het voorgestelde artikel 395a het bestaande artikel 392, Boek 1 BW, wordt gedupliceerd. De nieuwe verplichting is immers niet gekoppeld aan «behoefte», hetgeen wel het geval is bij de onderhoudsverplichting van artikel 392, Boek 1 BW. De redenering dat iemand die studeert op die grond niet behoeftig is – «hij kan in plaats van studeren ook door betaalde arbeid in zijn behoeften voorzien» – en dat daarom de ouders jegens hem niet verplicht zijn in de kosten van studie bij te dragen, zal dus ten aanzien van de jonge meerderjarige van 18–20 jaar niet kunnen opgaan. Ook de bewoordingen van het nieuwe artikel: «levensonderhoud en studie» wijzen op een verplichting van een ruimere strekking dan die jegens meerderjarige kinderen op grond van artikel 392, Boek 1 BW. Het begrip levensonderhoud in artikel 395a mag bepaald niet worden verstaan in de enge zin van «kosten van instandhouding van de persoon».

Anderzijds zij opgemerkt dat de nieuwe verplichting een minder ruime omvang kan hebben dan die welke jegens minderjarige kinderen bestaat. Zo kan, in tegenstelling tot bij de onderhoudsverplichting jegens minderjarige kinderen, het matigingsrecht van de rechter (artikel 399, Boek 1 BW) tot toepassing komen. Ook zij bedacht dat indien het meerderjarige, nog geen 21 jaar zijnde kind gehuwd is of gehuwd is geweest, de onderhoudsverplichting van zijn (gewezen) echtgenoot primair is en gaat boven die van zijn ouders.

In de memorie van toelichting is er op de blz. 9 en 10 op gewezen dat de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid belangrijke financiële consequenties kan hebben. Thans dragen ouders van meerderjarige (dus nu nog 21 jaar en oudere) kinderen in het algemeen vrijwillig in de studiekosten bij.

Wanneer de leeftijd van meerderjarigheid met drie jaar verlaagd wordt, zou dat invloed kunnen hebben op deze algemeen bestaande gewoonte omdat het aantal jaren dat de ouders, hoewel wettelijk daartoe niet verplicht, bijdragen, met drie zal toenemen. Hoewel mag worden verwacht dat de meeste ouders straks niet terstond na het intreden van de meerderjarigheid van het kind zullen stoppen met bijdragen in de kosten van studie en levensonderhoud, achten wij het bepaald niet uitgesloten dat in die gewoonte verandering zal komen.

Het is denkbaar dat vele ouders, gezien het feit dat hun kinderen straks meerderjarig zullen worden op of omstreeks het tijdstip waarop zij het secundaire onderwijs voltooien, de opvoeding van hun kind, voor zover die voor hun rekening geschiedt, op dat moment zullen beëindigen. Deze vrees is bij voorbeeld ook in België geuit. Pauwels en Nuytinck hebben in hun commentaar (in «Rechtskundig Weekblad» 1975/76, blz. 1329 en volgende) op het Belgische wetsontwerp tot verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd vooral om deze reden erop aangedrongen tevens de problematiek van de onderhoudsplicht expliciet te regelen. Een voorstel daartoe is inmiddels gedaan in het op 15 februari 1978 bij de Belgische Senaat ingediende «Ontwerp van een wet tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie» (Parl. Besch. Senaat, 305, 1977–1978, nr. 1). Volgens de voorgestelde nieuwe tekst van artikel 203 van het Belgisch Burgerlijk Wetboek zou de verplichting van de ouders om hun kinderen levensonderhoud en opvoeding te verschaffen na de meerderjarigheid van het kind gehandhaafd blijven, zolang diens voor zijn meerderjarigheid aangevangen opleiding niet voleindigd is. Een bepaalde leeftijd als bovengrens voor deze onderhoudsplicht is dus niet genoemd.

Bij het Nederlandse ontwerp is als uitgangspunt gekozen, dat de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid geen financiële gevolgen voor de overheid mag hebben. Dat het achterwege laten van de bijzondere onderhoudsplicht van het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, zodanige gevolgen zou hebben blijkt uit de volgende schets waarin het ontbreken van artikel 395a tot uitgangspunt wordt genomen.

Voor de studiefinanciering zou het ontbreken van artikel 395a inhouden dat op het tijdstip waarop de meerderjarigheidsleeftijd tot 18 jaar wordt verlaagd, een studiefinancieringsstelsel wordt tot stand gebracht, dat de financiële onafhankelijkheid van alle studerende meerderjarigen jegens hun ouders waarborgt. Wanneer ervan wordt uitgegaan dat de verstrekking van rentedragende studieleningen onderdeel van zodanig nieuw stelsel zou zijn, zou zich het moeilijke probleem voordoen, dat in de aanloopfase (ongeveer 10 jaar) voor de verstrekking van de leningen een niet gering beslag op de kapitaalmarkt nodig is. De omvang van dit beslag is moeilijk te ramen aangezien onduidelijk is in welke mate studerende van de mogelijkheid van rentedragend-lenen metterdaad gebruik zouden maken. Wel zou er rekening mee dienen te worden gehouden, dat het beslag op de kapitaalmarkt een aantal honderden miljoenen guldens per jaar zou belopen. Een dergelijk beslag levert in de huidige situatie, waarin de kapitaalmarkt krap is, problemen op, waardoor het opzetten van een nieuw stelsel van studiefinanciering wordt vertraagd.

Het achterwege laten van artikel 395a zonder dat een zelfstandig recht op studiefinanciering bestaat voor alle meerderjarige studerende zou belangrijke financiële gevolgen hebben in de sfeer van de Algemene Bijstandswet. Immers de wet bepaalt dan niet meer dat de ouders gehouden zijn te voorzien in de kosten van studie en levensonderhoud van hun 18–20-jarige kinderen. Een groot deel van de kinderen in deze leeftijdscategorie volgt secundair onderwijs. Zij kunnen thans – afhankelijk van het inkomen van de ouders – in aanmerking komen voor een tegemoetkoming van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in de studiekosten. Deze tegemoetkoming is echter volstrekt ontoereikend als bestaansvoorziening. Wanneer de ouders de benodigde kosten van deze jonge meerderjarigen niet zouden betalen zouden dezen zonder (voldoende) middelen van bestaan zijn. Als meerderjarigen zouden zij in het kader van de Algemene Bijstandswet als zelfstandig subject van bijstand moeten worden beschouwd.

Het uitgangspunt van de Algemene Bijstandswet is echter de eigen verantwoordelijkheid om in het bestaan te voorzien, zodat – behoudens in uitzonderingsgevallen – geen bijstand aan studerenden kan worden verstrekt. Indien toch bijstand zou worden verleend zou daaraan dan ook de voorwaarde moeten worden verbonden dat betrokkene de studie opgeeft en zich beschikbaar stelt voor de arbeid. Maatschappelijk gezien zou het echter bijzonder ongewenst zijn wanneer jongeren daardoor in deze fase van hun ontwikkeling van een opleiding zouden moeten afzien of gedwongen worden een aangevangen opleiding af te breken. Daarin zou een grond kunnen worden gevonden om in individuele gevallen af te zien van het stellen van de voorwaarde tot inschakeling in de arbeid. De wet biedt hiertoe immers de mogelijkheid wanneer medische of sociale redenen daartoe aanleiding geven. Het is echter meer realistisch ervan uit te gaan dat de maatschappelijke situatie ertoe zal leiden dat de aanvankelijk in individuele gevallen toegepaste ontheffing al snel als een algemene ontheffing zal worden gehanteerd. Immers de gevallen waarom het gaat zullen niet of nauwelijks van elkander verschillen en gelijke wetstoepassing spreekt, als het om gelijke gevallen gaat, vanzelf. Dit zou ertoe leiden dat dan op grote schaal bijstand wordt verleend aan onderwijsvolgenden. Aan een regeling op dit punt in het kader van de Algemene Bijstandswet zou dan moeilijk kunnen worden ontkomen en het rechtskarakter van de Algemene Bijstandswet brengt met zich mede dat jonge meerderjarigen dan hun rechten zullen effectueren omdat daarmee de onafhankelijkheid van de ouders kan worden bereikt.

Verder zou bij het loslaten van de bijzondere onderhoudsplicht van artikel 395a ook de voorgestelde wijziging van artikel 55 van de Algemene Bijstandswet achterwege moeten blijven, waardoor de bijstand aan 18–20-jarigen niet op de ouders zou kunnen worden verhaald. De bijstand zou aldus worden tot een verkapte vorm van studiefinanciering, hetgeen niet tot de taak van de bijstandsverlening behoort.

In het bovenstaande zijn de mogelijke financiële gevolgen weergegeven van het loslaten van de onderhoudsplicht ten aanzien van 18–20-jarigen, voor zover het daarbij gaat om studerenden in het secundair onderwijs. Uit de hierna gegeven berekening blijkt, dat die financiële gevolgen voor de collectieve sector in 1980 f 655 mln. zouden zijn.

In deze leeftijdscategorie komen echter ook studerenden in het tertiair onderwijs voor. In gevallen waarin ouders van deze studerenden zouden weigeren in de kosten te voorzien en betrokkene niet in aanmerking zou komen voor een studietoelage van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, zou het loslaten van de onderhoudsplicht toch niet kunnen leiden tot bijstandsverlening voor het volgen van dit type onderwijs. Van degenen die een opleiding in het secundair onderwijs hebben afgerond mag in principe worden verwacht dat zij door arbeid in hun bestaan kunnen voorzien. Bijstandsverlening voor het volgen van verder hoger beroeps- of wetenschappelijk onderwijs betekent, gelet op de wettelijke uitgangspunten en de daarop gebaseerde Kroonjurisprudentie, dat de grens van hetgeen noodzakelijk is te achten in de zin van de Algemene Bijstandswet, wordt overschreden en is daarom niet mogelijk.

Door een aantal fracties werd een cijfermatige onderbouwing gevraagd van de financiële consequenties van een niet opnemen van de bijzondere onderhoudsplicht. Daarbij werd gewezen op de brief van het Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland dd. 9 april 1979, gericht aan de vaste Commissie voor Justitie. Het WIJN bepleitte in deze brief voor alle 18-, 19- en 20-jarigen, die niet op een of andere wijze in hun eigen onderhoud kunnen voorzien, een zelfstandig recht op een uitkering krachtens de Algemene Bijstandswet of een andere te creëren regeling.

Het WIJN, en met deze instantie ook een aantal fracties, achtten het van belang dat «kostenramingen beschikbaar komen van de verschillende alternatieve mogelijkheden», waarbij rekening wordt gehouden met de volgende elementen:

– zelfstandig recht op een uitkering voor meerderjarigen van 18–20 jaar, die niet in eigen onderhoud kunnen voorzien en/of die studeren;

- intrekking kinderbijslag en eventuele belastingfaciliteiten op dit terrein;
- incalculeren van de huidige kosten ten behoeve van 18-20-jarigen voor rekening van de overheid;
- incalculeren van studiebeurzen en dergelijke aan 18-20-jarigen;
- geen verstoring van relaties ouders-kinderen door een gedwongen financiële bijdrage van ouders voor meerderjarige kinderen.

Vooraf stellen wij vast dat het WIJN voor de voorgestelde onderhoudsplicht van artikel 395a, Boek 1 BW, geen alternatieven noemt, maar zonder meer spreekt over verschillende alternatieve mogelijkheden. Er blijkt echter slechts sprake van één alternatief indien de elementen waarmee rekening wordt gehouden in de beschouwing worden betrokken. Deze elementen vormen immers een samenhangend geheel van veronderstellingen. Enerzijds een zelfstandig recht op uitkering, dat wil zeggen een verstrekking à fonds perdu in de visie van het WIJN, voor 18-, 19- en 20-jarigen, anderzijds het wegvallen van kinderbijslag, studiebeurzen en overige door de overheid gemaakte kosten. Het punt «geen verstoring van relaties ouders-kinderen...» vloeit uit het zelfstandig recht op uitkering voort.

Uitgaande van de vorengenoemde veronderstellingen kunnen de financiële consequenties van de suggestie van het WIJN als volgt worden geraamd.

Ten aanzien van de studerenden van 18, 19 en 20 jaar in het secundair onderwijs zou het hierboven met betrekking tot de bijstand genoemde budgettaire bezwaar gelden. Uitgangspunten voor de berekening daarvan:

1. De raming is gebaseerd op de kosten voor alle 18-20-jarige studerenden in het secundair onderwijs. De thans reeds aangewende gelden (kinderbijslag en tegemoetkoming studiekosten) worden op de extra uitgaven in mindering gebracht.

Uit cijfers van het CBS kan worden afgeleid dat het aantal 18-20-jarigen in het secundair onderwijs per september 1980 meer dan 150 000 zal bedragen (sept. 1976: 130 000; sept. 1977: 136 000; sept. 1978: 144 000). Uitgegaan is van een aantal van 153 000 per september 1980.

2. Voor de hoogte van de uitkeringen is uitgegaan van de uitkeringen voor werkloze jongeren die gelden in het tweede halfjaar 1980. Deze bedragen op jaarbasis, inclusief de ten laste van de gemeente komende kosten van belasting en premies:

	Thuisinwonend	Alleenstaand
18-jarige	7 603	13 740
19-jarige	8 959	15 116
20-jarige	10 395	16 664

3. Voor de verhouding in aantallen thuisinwonenden/ alleenstaanden is aangesloten bij die van het huidige bestand van de Rijksgroepsregeling werkloze werknemers in deze leeftijdsgroep.

4. De kinderaftrek bij de loon- en inkomstenbelasting is na de herstructurering van de kinderbijslag en -aftrek komen te vervallen. De kinderbijslag voor kinderen van 18-20 jaar in het secundaire onderwijs wordt voorlopig voor 1980 globaal geraamd op f 400 mln.

5. Het bedrag dat thans aan tegemoetkoming studiekosten voor 18-20-jarigen wordt uitgekeerd is ongeveer f 25 mln. Recapitulerend kan de volgende opstelling worden gemaakt:

Extra kosten van bijstand	f 1500 mln.
Af: Wegvallende kinderbijslag en tegemoetkoming studiekosten	f 425 mln.
Totaal extra uitgaven	f 1075 mln.

In de 1500 mln. extra kosten van bijstand zijn de loonbelasting en premies sociale verzekeringen begrepen, die door de gemeenten over de bijstandsuitkeringen moeten worden afgedragen. Daar deze afdrachten terugvloeien in de collectieve sector kan het daarmee gemoeide bedrag van f 420 mln. bij het bepalen van de meerlasten voor de collectieve sector buiten beschouwing worden gelaten.

Per saldo zouden deze meerlasten voor de collectieve sector derhalve ca. f 655 mln. zijn in 1980.

Gelet op de toename op dit moment van het aantal leerlingen bij het hier beschouwde onderwijstype en de tendens om op steeds jongere leeftijd zelfstandig te gaan wonen kan dit bedrag in latere jaren nog extra oplopen.

Tot zover de financiële consequenties van het WIJN-voorstel voor wat betreft de bijstand. Het WIJN stelt echter voor aan *alle* 18–20-jarigen een zelfstandig recht op uitkering te verlenen. Dit betekent dat er verder nog een budgettair gevolg is, en wel ten aanzien van 18–20-jarige studerenden in het tertiair onderwijs. Hun aantal wordt geraamd op ca. 110 000 per september 1980. Er wordt van uitgegaan dat zij een uitkering à fonds perdu volgens de eerder genoemde RWW-normen zouden ontvangen en dat (zoals in de studiefinanciering gebruikelijk) de studievoortgang voldoende moet zijn, willen zij voor deze uitkering in aanmerking komen. Het totaal aan deze studerenden uit te keren bedrag zou dan ca. f 950 mln. zijn. Bij dit bedrag zijn, evenals in de berekening van de consequenties ten aanzien van de studerenden in het secundair onderwijs, de door de uitkerende instantie verschuldigde belasting en premies sociale verzekeringen buiten beschouwing gelaten. Thans wordt ten behoeve van deze categorie studerenden volgens voorlopige raming globaal f 350 mln. aan kinderbijslag en ca. f 285 mln. aan studiefinanciering, samen ca. f 635 mln. verstrekt.

Per saldo bedraagt dus het budgettair bezwaar van het WIJN-voorstel voor wat betreft 18–20-jarige studerenden in het tertiair onderwijs ca. f 315 mln.

Verder is er nog een indirect gevolg van het WIJN-voorstel. Men zou er wellicht niet aan kunnen ontkomen om, wanneer een zelfstandig recht op uitkering voor 18–20-jarige studerenden zou worden gerealiseerd, eenzelfde recht voor studerenden van 21 jaar en ouder, zowel in het secundair als tertiair onderwijs, tot stand te brengen. Thans worden deze studerenden nog als financieel afhankelijk van hun ouders beschouwd. Hun aantal wordt geraamd op ca. 175 000 per september 1980.

Ervan uitgaande dat de bijstandsnorm geldt en dat studietoetsing plaatsvindt, zou het totaal uit te keren bedrag ca. f 2060 mln. (exclusief belasting en premies) zijn. Thans wordt ten behoeve van deze categorie studerenden volgens voorlopige raming globaal f 550 mln. aan kinderbijslag c.q. fiscaal voordeel aftrek buitengewone lasten en ca. f 440 mln. aan studiefinanciering, samen f 990 mln., verstrekt. Per saldo zou dan, als indirect gevolg van het WIJN-voorstel, ca. f 1070 mln. meer worden uitgekeerd aan studerenden van 21 jaar en ouder.

Samengevat zou het WIJN-voorstel ca. f 655 mln. plus ca. f 315 mln. plus ca. f 1070 mln. ofwel ca. f 2040 mln. per jaar aan meeruitgaven vergen. Het is derhalve duidelijk dat de realisering van het voorstel van het WIJN zeer aanzienlijke, niet eenmalige doch telkenjare terugkerende, vanzelfsprekend onoverkomelijke financiële consequenties zou hebben.

Bij de voorgestelde bepalingen staan financiële overwegingen op de voorgrond. Wij zijn het niet eens met de leden van de fractie van de P.v.d.A., voor zover deze zouden menen dat het financiële argument niet een zwaar argument zou zijn. Onder de huidige omstandigheden moet het zelfs het zwaarste argument worden genoemd.

Het is overigens niet zo, dat voor een verplichting tot het voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van meerderjarigen van 18 tot 21 jaar geen rechtvaardiging of rechtsgrond te geven zou zijn. Het kan tot de taak van de ouders behoren om ook in de kosten van levensonderhoud en studie van hun meerderjarige kinderen bij te dragen. Hiervoor is er reeds op gewe-

zen, dat in België een onderhoudsplicht bestaat ook jegens meerderjarige studerende kinderen. Maar niet alleen dat land, doch ook bij voorbeeld de Bondsrepubliek Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk en Zwitserland kennen een onderhoudsplicht van ouders jegens hun meerderjarig studerend kind. Uitvoering informatie hierover is te vinden bij voorbeeld in de in 1978 verschenen bundel «Minderjarig/onbevoegd», blz. 245–251, en in het tijdschrift «Familie- en Jeugdrecht», 1979/2, blz. 55/57.

Meerderjarigheid betekent ook in de genoemde landen niet dat van een wettelijke verplichting tot bijdragen door de ouders geen sprake is. In die zin is dus ook aldaar het meerderjarige kind afhankelijk van zijn ouders. Het zal dan ook geen verbazing wekken dat de oplossing van een bestending van de ouderlijke onderhoudsplicht wordt teruggevonden in resolutie (72) 19 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, dd. 19 september 1972. In de toelichting (punt 51) op deze resolutie wordt namelijk als mogelijke oplossing van de problematiek van de meerderjarigen die financieel niet zelfstandig zijn, ook de continuering na de meerderjarigheid van de ouderlijke onderhoudsplicht genoemd.

Indien de vorming van hun kind op het tijdstip van diens meerderjarig worden nog niet is voltooid, blijven ouders, zo wijst de praktijk uit, hoewel wettelijk daartoe niet verplicht, ook na dit tijdstip voortgaan met bijdragen. De voorgestelde onderhoudsplicht sluit dus ook aan bij de in verreweg de meerderheid van onze bevolking levende opvatting, dat ouders gehouden zijn er financieel toe bij te dragen dat hun kind ter voorbereiding van zijn intreden in de maatschappij de opleiding verkrijgt, die overeenkomt met diens aanleg en capaciteiten en dat die verplichting niet ophoudt te gelden, indien het kind gedurende zijn opleiding meerderjarig wordt. De commissie-Wiarda houdt overigens het feit dat ouders naar vermogen bijdragen in de kosten van opleiding van hun meerderjarige kinderen voor juist. Ook bij voorbeeld de in het voorlopig verslag enige malen geciteerde auteur mr. J. J. A. de Groot acht de opvatting dat ouders ook na het meerderjarig worden van hun kind blijven bijdragen, juist en een wettelijke verplichting daartoe wenselijk. Het door de commissie-Wiarda tegen een wettelijke onderhoudsplicht van ouders jegens hun studerende meerderjarige kinderen gebezigde argument «dat studerende meerderjarigen zouden worden bevoorrecht boven de werkende meerderjarigen», overtuigt niet. De voorgestelde onderhoudsplicht geldt overigens ook jegens de werkende en de niet in het arbeidsproces opgenomen jonge meerderjarigen van 18–20 jaar. Ook hier in de eerste plaats ten einde te voorkomen dat de verlaging financiële gevolgen voor de overheid zou hebben.

Naar aanleiding van beschouwingen van enige fracties, die daarbij wijzen op een artikel van mr. J. J. A. de Groot, verschenen in het Nederlands Juristenblad van 1979, blz. 282 en volgende, merken wij op dat wij het niet inconsequent vinden, dat in het kader van de Algemene Bijstandswet een verhaalsrecht wordt ingevoerd voor bijstandsuitkeringen aan 18-, 19- en 20-jarigen. De omstandigheid dat een verhaalsrecht op ouders van meerderjarige kinderen niet als een algemene regel bestaat, belet niet dit recht ten aanzien van een bepaalde categorie in te voeren. De op zich wel denkbare consequentie van financiële onafhankelijkheid van de ouders wordt in het ontwerp niet getrokken. De thans bestaande onderhoudsplicht jegens de jonge meerderjarige van 18, 19 en 20 jaar wordt gecontinueerd. Daarmee wordt voorkomen dat de financiële gevolgen ten laste van de Staat zullen komen. Het niet opnemen van een verhaalsrecht in de Algemene Bijstandswet zou dit uitgangspunt aanzienlijk kunnen ontkrachten.

Juist in de omstandigheid dat het hier betreft een continuering van de thans nog bestaande onderhoudsplicht – zij het noodzakelijkerwijs in andere bewoordingen: ten aanzien van meerderjarigen kan immers in de wettelijke systematiek geen sprake zijn van een verplichting tot opvoeding voor de ouders – kan de mogelijkheid van verhaal ook haar rechtvaardiging vinden. Het voorgestelde verhaalsrecht sluit ook aan bij het nieuwe derde lid van artikel 5 Algemene Bijstandswet, waardoor de gezinsbijstand mede betrekking zal hebben op meerderjarige kinderen ten aanzien van wie de ouders onderhoudsplichtig zijn op grond van het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW.

Kort gezegd, de onderhoudsplicht van artikel 395a is van een even bijzondere aard als die jegens minderjarige kinderen. De jonge meerderjarigen van 18–20 jaar zijn op dezelfde wijze als minderjarige kinderen in de gezinsbijstand begrepen. Dan is het ook alleszins aanvaardbaar en te rechtvaardigen voor wat betreft het verhaal van verleende bijstand dezelfde regeling te doen gelden.

Er bestaat een verband tussen de voorgestelde verplichting van de ouders tot bijdragen in de studiekosten en een van overheidswege te treffen regeling inzake de studiefinanciering. Immers, een studiefinancieringsregeling voor 18-jarigen en ouder zou zodanig ingericht kunnen zijn dat in tegenstelling tot wat thans het geval is, daarin geen rekening meer wordt gehouden met een mogelijke bijdrage van de ouders in de studiekosten. Indien een zodanige regeling tot stand zou komen, zou het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, dan ook in nadere overweging genomen kunnen worden.

Een nieuwe regeling van de studiefinanciering is in voorbereiding. Mede hierom wordt in de memorie van toelichting geen verband gelegd met het door het vorige kabinet gepresenteerde stelsel van studiefinanciering en dus van de huidige situatie uitgegaan. Het Nederlandse stelsel van studiefinanciering is thans aanvullend van opzet. Ouders worden geacht bij te dragen wat redelijkerwijs van hen verwacht mag worden. Uitgangspunt is dat de middelen ter bekostiging van de studie eerst dienen te worden gezocht binnen het gezin. Financiële studiesteun van overheidswege is slechts bedoeld voor die gevallen waarin de nodige middelen niet of in onvoldoende mate binnen het gezin voorhanden zijn.

Voor de invoering van het nieuwe stelsel van studiefinanciering is een wettelijke regeling nodig. Alleen indien zekerheid zou bestaan over de inhoud van de regeling van de studiefinanciering en indien voorts zou vaststaan dat de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid en een nieuwe regeling van de studiefinanciering op hetzelfde tijdstip in werking zouden treden, zou het mogelijk zijn deze vraagstukken in onderling verband te behandelen. Die mogelijkheid is echter niet aanwezig. Wij stellen ons tot doel de verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid nog in de lopende kabinetsperiode tot stand te brengen. Zekerheid dat een nieuwe wettelijke regeling op de studiefinanciering binnen deze kabinetsperiode tot stand gebracht kan worden, kan thans niet gegeven worden. Wij achten het derhalve niet verantwoord het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, en de wijzigingen van de Algemene Bijstandswet achterwege te laten in afwachting van een latere regeling van de studiefinanciering. In de tussentijd moeten artikel 395a, Boek 1 BW, en de voorgestelde wijzigingen van de Algemene Bijstandswet als onmisbaar worden beschouwd. Wel zouden te zijner tijd artikel 395a en de wijzigingen in de Algemene Bijstandswet opnieuw in beschouwing kunnen worden genomen in verband met een nieuw stelsel van studiefinanciering, en wel afhankelijk van de inhoud daarvan. Bedacht dient echter te worden, dat de onderhoudsplicht van artikel 395a ook betrekking heeft op de niet-studerende meerderjarigen van 18–20 jaar, zodat de onderhoudsplicht alsdan niet uitsluitend met het oog op de studerende meerderjarigen zou kunnen worden gezien.

Het lid van de DS'70-fractie bepleitte een onderzoek naar de mogelijkheid om alle Nederlanders bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd «waardepapieren» (zogenaamde bonboekjes op naam) met een voor ieder gelijk bedrag ter beschikking te stellen. Onderwijsvolgenden zouden deze kunnen benutten voor de betaling van een deel van hun levensonderhoud en studie. Werkenden zouden hun bonboekje kunnen gebruiken bij voorbeeld voor een eventuele aanvulling van hun levensonderhoud. Niet studerende, onvrijwillig werkloze personen van 18 jaar en ouder zouden naast het bonboekje een zelfstandig recht op uitkering krachtens de Algemene Bijstandswet of een andere regeling moeten kunnen ontvangen.

Het uitgangspunt van het lid van de DS'70-fractie is daarbij dat zowel werkende als studerende jongeren van 18 jaar en ouder ook financieel zelfstandig zijn. Een verplichting voor de ouders te voorzien in de kosten van levensonderhoud en studie van hun 18-20-jarige kind wijst dit lid af. Wij hebben van het betoog kennis genomen. Aangezien echter het uitgangspunt van het lid van de DS'70-fractie in de huidige omstandigheden door ons niet kan worden gedeeld, kunnen wij op zijn voorstellen niet ingaan.

Het lid van de P.S.P.-fractie vroeg zich af of was overwogen om het minimumjeugdloon op te trekken tot een «bestaansminimum». Tevens vroeg hij zich af of wij het op onze weg achten te liggen er bij de Minister van Sociale Zaken op aan te dringen het minimumjeugdloon zodanig te wijzigen, dat in elk geval de nieuwe meerderjarigen in hun eigen onderhoud kunnen voorzien.

Naar onze mening mag in het algemeen het minimumjeugdloon als voldoende worden beschouwd om in het eigen onderhoud te voorzien. Het is echter niet ondenkbaar dat in specifieke omstandigheden een zodanig loon wordt ontvangen, dat daarmee niet geheel in de noodzakelijke kosten van het bestaan kan worden voorzien. Waar het gaat om specifieke omstandigheden, veelal van zeer persoonlijke aard, lijkt ons een individueel beroep op de Algemene Bijstandswet meer op zijn plaats dan het treffen van een generieke maatregel in de sfeer van het minimumjeugdloon. Wij merken daarbij op, dat de gehanteerde leeftijdsgrens van 23 jaar bij de minimum(jeugd)lonen, ook nu, los staat van de leeftijd waarop volgens het Burgerlijk Wetboek de meerderjarigheid wordt bereikt. Ten slotte zou een verhoging van het minimumjeugdloon niet onbelangrijke, en zeker in de huidige omstandigheden ongewenste, financiële consequenties met zich brengen. Wij achten het, gezien het bovenstaande, dan ook niet op onze weg liggen er bij de Minister van Sociale Zaken op aan te dringen om het minimumloon voor jeugdigen op te trekken.

Wij beseffen overigens dat aan de door ons voorgestelde onderhoudsplicht ook wel bezwaren verbonden kunnen zijn. In bepaalde gevallen zou de spanning tussen ouders en kind kunnen toenemen en wel in het bijzonder wanneer een onderhoudsprocedure door het kind tegen zijn ouders gevoerd zou moeten worden. Wij gaan er evenwel van uit dat dit uitzondering zal zijn. De bepaling van artikel 395a, Boek 1 BW, zal een belangrijke normstellende werking hebben. De bepaling sluit naar onze overtuiging ook aan bij datgene wat thans veelal gebruikelijk is. In dat gebruik zou naar wij vrezen eerder verandering kunnen komen wanneer de bepaling niet zou worden opgenomen.

Omtrent de ouderlijke onderhoudsplicht in de Bondsrepubliek Duitsland kunnen wij het volgende mededelen.

Volgens § 1610, tweede lid, van het Bürgerliches Gesetzbuch omvat het door ouders aan hun kinderen te verschaffen onderhoud «den gesamten Lebensbedarf», waaronder volgens de tekst van dit artikellid zijn begrepen de kosten van een «angemessene Vorbildung zu einem Beruf». Sedert de inwerkingtreding op 1 januari 1975 van de wet tot verlaging van de meerderjarigheidleeftijd tot 18 jaar, is volgens de wet de aanspraak op financiering van de kosten van opleiding voor een bepaald beroep niet meer gekoppeld aan de eis van «Erziehungsbedürftigkeit», dus aan minderjarigheid. Vast staat hiermee dat ouders ook jegens hun meerderjarige kinderen tot bijdragen in de kosten van opleiding verplicht zijn (zie onder meer Palandt/Diederichsen, opmerking 4 bij § 1610 BGB). In de behoeften van de student en de scholier dienen naar Duits burgerlijk recht in de eerste plaats hijzelf of de jegens hem onderhoudsplichtige echtgenoot of ouders te voorzien.

Op grond van het «Bundesausbildungsförderungsgesetz» (BAföG) bestaat er een rechtsaanspraak op individuele studietoelagen («Ausbildungsförderung») krachtens deze wet, indien het kind de voor zijn levensonderhoud en opleiding nodige middelen niet op andere wijze ter beschikking staan. Ook deze wet gaat er dus van uit, dat de betrokkene zelf, alsmede de naar burgerlijk recht jegens hem onderhoudsplichtigen in de eerste plaats voor het onderhoud en de kosten van opleiding opkomen. De wet geeft aan op welk bedrag de studerende voor een bepaald onderwijstype recht heeft. Daarbij maakt het onder andere verschil of men uit- of thuiswonend is.

Volgens gedetailleerde normen welke in de wet zijn aangegeven, komt op het budget in mindering een bedrag dat de jegens de studerende onderhoudspflichtigen, vooral zijn ouders, dienen bij te dragen.

Komen ouders hun onderhoudspflicht volgens de maatstaven van de BAföG niet na, dan kan het kind verzoeken dat hem studiesteun wordt verleend zonder dat met de ouderlijke bijdrage rekening wordt gehouden. Gaat het «Amt für Ausbildungsförderung» hiertoe over, dan moet dit middels schriftelijke kennisgeving bewerken dat de burgerrechtelijke onderhoudsaanspraak van het kind op het betreffende land overgaat; dat zal deze dan als eigen aanspraak tegen de ouders, zo nodig in rechte, geldend maken.

Naar de opvatting van de Duitse wetgever zou het effectueren van een ouderlijke onderhoudspflicht door de overheid minder de verhoudingen in het gezin behoeven te schaden dan wanneer de betrokkene zelf tegen zijn ouders zijn onderhoudsaanspraak in rechte geldend maakt. Het is nog maar de vraag of dit in deze situatie zo mag worden gesteld. De regeling kan immers alleen op verzoek van het kind tot toepassing komen. Dit leidt er noodzakelijkerwijs toe dat de overheid vervolgens de ouders zal aanspreken – waarmee overigens het subsidiaire karakter van de studiefinanciering in de Bondsrepubliek nog eens duidelijk is aangegeven en gewaarborgd. Naar valt aan te nemen zal zodanige regeling toch ook tot gespannen verhoudingen in het gezin kunnen leiden. De opvatting wordt dan ook wel verdedigd dat het stelsel van vooruitbetaling door de overheid van de ouderlijke bijdrage, waaraan gekoppeld het verhaal door de overheid op de ouders, veeleer bedoelt te voorkomen, dat het kind «dubbel» ontvangt (Podewils «Die Überleitung von Unterhaltsansprüchen nach § 37 BAföG», Fam RZ 1977, blz. 236).

De gedachte dat in de Bondsrepubliek jonge meerderjarigen zelf de verhaalsprocedure zouden moeten voeren is dus, zo bleek, niet juist. De BAföG voorziet immers in verhaal door de overheid op de ouders. Cijfermateriaal, waaruit blijkt in hoeveel gevallen kinderen zelf, dan wel de overheid onderhoudspflichtige ouders in rechte aanspreken, is in de Bondsrepubliek niet beschikbaar.

De leden van de P.v.d.A.-fractie drongen aan op een regeling analoog aan die welke voor gewezen echtgenoten is neergelegd in de artikelen 158 en 159, Boek 1 BW. Uit de tot nu toe gegeven beschouwingen volgt dat het in strijd is met de strekking van het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW wanneer ouders en kinderen bij overeenkomst zouden kunnen bepalen dat de onderhoudspflicht volgens dat artikel niet of in mindere mate geldt. Op dit voorstel van de leden van de P.v.d.A.-fractie kan derhalve niet worden ingegaan.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af wat in het voorgestelde artikel 395a wordt bedoeld met «ouders». Bedoeld zijn hier de bloedverwanten in de eerste graad van de opgaande lijn van het meerderjarige, nog geen 21 jaar zijnde kind. Uit de bepaling blijkt voorts dat de onderhoudspflicht zal rusten op de verwekker van het kind tegen wie de «vaderschapsactie» is toegevoegd, alsmede op de stiefouder.

Naar aanleiding van een vraag van de leden van de C.D.A.-fractie naar de verhouding tussen artikel 395a, Boek 1 BW, en de alimentatieverplichting na echtscheiding, merken wij nog op dat tussen beide geen verband bestaat. Artikel 395a, Boek 1 BW, legt de verplichting immers op de ouders als zodanig.

Het denkbeeld om de voorgestelde onderhoudspflicht te beperken tot ouders van meerderjarige inwonende kinderen, geopperd door mr. J. J. A. de Groot in NJB 1979, blz. 282 en volgende, strookt niet met het te bereiken doeleinde. Hieraan kan dus geen gevolg worden gegeven.

Volgens artikel 398, tweede lid, Boek 1 BW, zijn ouders steeds bevoegd de rechter te verzoeken hun toe te staan zich van hun onderhoudspflicht jegens hun behoeftig meerderjarig wettig of natuurlijk kind te kwijten door het bij zich in huis op te nemen en aldaar van het nodige te voorzien. Wij merken op dat de rechter niet verplicht is het verzoek toe te wijzen, ook niet indien de ouders wèl in staat zijn in plaats van onderhoud in natura, een voldoende

geldelijke toelage aan hun kind te verschaffen. De rechter kan met alle omstandigheden rekening houden, ook met de persoonlijke verhouding tussen ouders en kind en de wens van het kind buiten de ouderlijke woning te verblijven. De voorziening van artikel 398, tweede lid, achten wij niet in strijd met de uitgangspunten van het wetsonwerp. De bepaling geldt immers thans voor meerderjarigen en het ontwerp brengt alleen in de leeftijd waarop de meerderjarigheid wordt bereikt verandering.

Naar aanleiding van een vraag van de leden van de V.V.D.-fractie en van het lid van de fractie van DS'70 merken wij op dat er wel over gedacht is de onderhoudsplicht van artikel 395a ook verder dan tot het bereiken van het 21ste jaar te laten doorlopen, doch dat daarvan is afgezien. Wij achten het juist de bestaande onderhoudsrechtelijke situatie te bestendigen voor de categorie jongeren wier ouders nu naar de maatstaf van artikel 404, Boek 1 BW, onderhoudsplichtig zijn om daarmee financiële aanspraken op de overheid, welke de verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd als zodanig in het leven zou roepen, te voorkomen. De onderhoudsrechtelijke situatie van degenen die de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt blijft dus evenals thans beheerst door artikel 392, Boek 1 BW.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen voorts wat er volgens ons dient te geschieden indien ouders en hun meerderjarig kind geen overeenstemming bereiken over de studie, die de laatste, nog geen 21 jaar zijnde, wenst te volgen. Wij merken op, dat het zijn van meerderjarige meebrengt, dat het kind zelfstandig de studie die hij wenst te volgen kan bepalen. Omdat zijn ouders het gezag over hem niet meer uitoefenen, behoeft het kind het niet eerst met dezen over de studiekeuze eens te worden. Wel menen wij ervan te mogen uitgaan dat de studiekeuze ook door een jonge meerderjarige, veelal een zaak van overleg zal blijven tussen hem en zijn ouders. Gewezen zij overigens in dit verband op de bepaling van artikel 399, Boek 1 BW, op grond waarvan de rechter de verplichting kan matigen op grond van zodanige gedragingen van de tot onderhoud gerechtigde, dat verstrekking van levensonderhoud naar redelijkheid niet of niet ten volle kan worden gevergd. Wij achten het voorstelbaar dat deze bepaling tot toepassing kan komen in gevallen waarin ouders een studie zouden dienen te bekostigen, welke hun meerderjarig kind zelf heeft gekozen, doch met welke keuze zij het zozeer oneens zijn, dat een bijdrage in de kosten van die studie van hen in redelijkheid niet kan worden gevergd. De bepaling zal dus in de hier bedoelde gevallen slechts zelden kunnen worden toegepast, hetgeen wij juist achten.

De bevoegdheid tot matiging van de onderhoudsplicht is dus niet alleen van belang voor de situatie waarin het kind zijn studie niet serieus beoefent. Wij kunnen in die bevoegdheid niet zien een overschrijding van de grens van de aanvaardbare inmenging in de persoonlijke levenssfeer van het individu en het gezin, zoals de leden van de C.P.N.-fractie kennelijk meenden. Deze bevoegdheid niet te doen gelden zou ons, gelet op de positie van de ouders, ook onjuist voorkomen.

De leden van de fractie van de V.V.D. hadden nog geen duidelijk inzicht in wat de consequenties voor de onderhoudsplicht zijn als meerderjarigen tussen de 18 en 21 jaar trouwen. Kunnen de ouders dan nog steeds worden aangesproken volgens het nieuwe artikel 395a Boek 1 BW, of zijn de gehuwden dan aangewezen op het engere artikel 392, Boek 1 BW, zo luidde de vraag.

De onderhoudsplicht van de ouders van het nieuwe artikel 395a geldt ook jegens het meerderjarige kind van 18 tot 21 jaar, dat gehuwd is. In zoverre is de nieuwe onderhoudsplicht van een ruimere strekking dan die welke thans jegens meerderjarige kinderen bestaat. Volgens de huidige wet zijn ouders jegens hun meerderjarig kind alleen verplicht tot het verstrekken van levensonderhoud in geval van behoeftigheid van het kind. Wel zal het zo zijn – dit ook in antwoord op een vraag van het lid van de G.P.V.-fractie – dat de ouders niet verplicht zullen zijn overeenkomstig artikel 395a in het levensonderhoud en de studiekosten van hun kind bij te dragen, voor zover het kind dit van zijn echtgenoot of vroegere echtgenoot kan verkrijgen. Met an-

dere woorden, is het kind gehuwd of gehuwd geweest, dan staat de onderhoudsplicht van de (voormalige) echtgenoot voorop. Een en ander volgt uit het derde lid van het bestaande artikel 392, Boek 1 BW.

De leden van de C.P.N.-fractie vroegen wat de gevolgen van de wetswijziging voor werkloze schoolverlaters zijn. In de positie van werkloze schoolverlaters wordt door de voorgestelde wetswijzigingen wat het recht op bijstand betreft geen verandering gebracht. Voor zover werkloze schoolverlaters aanspraak hebben op toekenning van bijstand blijft deze in stand zonder verhaal op de ouders. De voorgestelde wetswijziging heeft geen invloed op de richtlijnen die inzake de bijstand aan van huis weggelopen minderjarigen zijn gegeven.

Het lid van de G.P.V.-fractie stelde een vraag naar de positie van ouders van meerderjarige werkende en inwonende kinderen tussen 18 en 21 jaar. Hoe wordt gegarandeerd, zo vroeg dit lid, dat de ouders een deel van de verdiensten indien zij dat wensen van hun meerderjarige inwonende kinderen tussen 18 en 21 jaar kunnen ontvangen als compensatie van het onderhoud? Het komt ons evenwel voor dat de verhouding omgekeerd is. Voor zover deze kinderen eigen inkomen hebben, behoeft in hun onderhoud niet meer te worden voorzien. Voor het vaststellen van de hoogte van het bedrag van de onderhoudsbijdrage zijn immers de behoeften van het kind medebepalend. Naarmate het kind eigen inkomsten heeft worden die behoeften, en dus ook de hoogte van de onderhoudsbijdrage, geringer.

De Nederlandse Vereniging voor pleeggezinnen meende dat door de bijzondere onderhoudsplicht van artikel 395a, Boek 1 BW, grotere financiële belemmeringen worden opgeworpen voor pleegouders die overwegen een in hun gezin geplaatst voogdkind op oudere leeftijd (tussen 16 en 21 jaar) te adopteren. Gevreesd werd dat in een aantal gevallen kinderen jegens wie de onderhoudsplicht zal gelden, wellicht niet worden geadopteerd, hoewel zij daarbij wel gebaat zouden zijn en de pleegouders, zonder die bijzondere onderhoudsplicht, wél tot adoptie bereid zouden zijn.

Wij hebben, zoals in de memorie van toelichting (blz. 7, midden) was aangekondigd, bevorderd dat gedurende enige tijd na de inwerkingtreding van de wet pleegouders de gelegenheid zullen hebben hun 18- maar nog geen 21-jarige pleegkind te adopteren. De voorziening is opgenomen in de nota van wijzigingen. Het gaat hier om een overgangsmaatregel van tijdelijke duur. Zouden die pleegouders thans het kind adopteren, dan worden zij onderhoudsplichtig jegens een minderjarig kind naar de maatstaf van artikel 404, Boek 1 BW. In dat geval zou dus eveneens een uitgebreide onderhoudsplicht op de adoptiefouders rusten. Wij menen, dat de adoptie van een straks meerderjarig kind niet dient te worden bevorderd door ten aanzien van zodanig kind de bijzondere onderhoudsplicht van artikel 395a, Boek 1 BW, niet te doen gelden.

Adoptie doet het kind de staat van wettig kind van de adoptiefouders verkrijgen. Die consequentie dient ook op onderhoudsrechtelijk terrein te worden getrokken. Zulks niet te doen zou overigens, zo merken wij nog op, ertoe kunnen leiden dat pleegouders met het verzoek tot adoptie van een kind dat de achttienjarige leeftijd heeft bereikt, zullen wachten tot na het in werking treden van de wet, juist ten einde een adoptie zonder de bijzondere onderhoudsplicht deelachtig te worden.

De naar aanleiding van de aanpassing van artikel 263, Boek 1 BW, door de leden van de V.V.D.-fractie gestelde vraag of de controlemogelijkheden bij langdurige uithuisplaatsing in voldoende mate aanwezig zijn, kan beter in het kader van de in voorbereiding zijnde wetgeving inzake de maatregel van ondertoezichtstelling worden beantwoord. Het gaat bij de ondertoezichtstelling overigens om uithuisplaatsingen op beslissing van de kinderrechter. De duur van deze uithuisplaatsing is door de wet beperkt.

De materiële wijziging die het wetsontwerp betekent in artikel 1639j BW, geeft de eerste ondergetekende geen reden tot nadere opmerkingen.

ARTIKELEN

Artikel I

Op de vraag waarom niet tegelijkertijd een wijziging van artikel 31, Boek 1 BW, is voorgesteld, gingen wij hiervoor reeds in.

Artikel II, onder B

Moet uit het schrappen zonder meer van de artikelen betreffende de handlichting worden opgemaakt, dat de Regering van mening is dat er over ontvangst en beschikking van de inkomsten van de minderjarige in de praktijk geen conflicten tussen ouders en kinderen voorkomen, zo vroegen de leden van de fractie van de P.v.d.A. Zo dergelijke conflicten wel voorkomen, is het dan niet zinvol een wettelijke regeling op dit punt te laten bestaan, aldus vroegen deze leden voorts.

Deze leden achtten de handlichting voor minderjarigen kennelijk een middel tot oplossing van conflicten tussen ouders en kind over de ontvangst en de beschikking van de inkomsten van de laatste. Zij zien echter voorbij aan de voorwaarde vervat in artikel 235, tweede lid, Boek 1 BW, volgens welke de handlichting niet mag worden verleend tegen de wil van de ouders voor zover deze het gezag over hun kind uitoefenen. Indien vorengenoemde conflicten aanwezig zijn, kan niet worden aangenomen dat ouders met een te verlenen handlichting zouden instemmen. In die gevallen zal de handlichting dus ook niet als middel tot oplossing van conflicten tussen ouders en kind kunnen fungeren, ervan afgezien overigens dat de handlichting daarvoor ook niet is bedoeld.

Artikel II, onder C

Op de problematiek rond de controle op te lang durende uithuisplaatsingen, waarvoor ook de leden van de D'66-fractie de aandacht vroegen, is in het algemeen gedeelte reeds ingegaan. Voor zover bedoeld is dit punt ook voor andere uithuisplaatsingen dan die in het kader van de ondertoezichthouding aan de orde te stellen, kan daarop ter gelegenheid van dit wetsontwerp evenmin worden ingegaan.

Artikel II, onder D, E, F en G

Op de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie is in het algemeen gedeelte reeds ingegaan. Aangegeven werd dat, wil van een bestending van de huidige onderhoudsplicht jegens – thans – minderjarigen van 18, 19 en 20 jaar sprake zijn, het huidige artikel 392, Boek 1 BW, niet voldoende is en een specifieke onderhoudsplicht dient te worden ingevoerd. De voorzieningen in de Algemene Bijstandswet, zoals een verhaalsrecht op de onderhoudsplichtige die zijn plicht niet nakomt, zijn daarvan slechts een afgeleide.

In verband met de ter zake van de nieuwe onderhoudsplicht van artikel 395a, Boek 1 BW, toepasselijke matigingsbevoegdheid van de rechter van artikel 399, Boek 1 BW, vroegen de leden van de C.D.A.-fractie: wat is «serieus» studeren? en: welke zijn de criteria en strekt het «serieus studeren» zich ook uit ten aanzien van de aard, duur en omvang van een door het kind zelfstandig gekozen studie?

Wij hebben met de gereleveerde passage uit de memorie van toelichting (blz. 10, vierde alinea, tweede gedeelte) slechts een voorbeeld willen geven van een situatie waarin de bevoegdheid van de rechter tot matiging van de onderhoudsplicht op grond van gedragingen van de onderhoudsgerechtigde zou kunnen worden benut. Het ligt niet op onze weg de criteria aan te geven voor de gevallen waarin van een serieuze beoefening van de studie sprake kan zijn en waarin dat niet het geval is. Hiervoor, in het algemeen gedeelte, hebben wij reeds aangegeven, dat op zich de keuze tegen de uitdruk-

kelijke wens van de ouders, van een studie door de jonge meerderjarige, onder omstandigheden een gedraging kan opleveren, die eveneens de matigingsbevoegdheid van de rechter tot toepassing kan doen komen. Hetzelfde geldt in beginsel voor de duur van de studie en de omvang daarvan. Bij dit laatste dient echter in aanmerking te worden genomen, dat de bijzondere onderhoudsplicht geldt tot het bereiken van het 21e jaar van het kind.

Wij wezen er reeds op, dat de bepaling van artikel 395a, Boek 1 BW, een belangrijke normstellende werking zal hebben. Het zou onjuist zijn, ervan uit te gaan dat in een belangrijk aantal gevallen het kind zijn ouders via een gerechtelijke procedure zal moeten dwingen tot betaling van de onderhoudsbijdrage.

De door de leden van de C.D.A.-fractie voorziene problemen wanneer de jonge meerderjarige gehuwd is, zijn of haar echtgeno(o)t(e) onderhoudsgerechtigd is en er een of meer kinderen zijn, gevolgd door de vraag «Wie betaalt dan wat?» zijn ons evenmin reëel voorgekomen. Indien de echtgenoot of echtgenote van een studerende meerderjarige van 18, 19 of 20 jaar onderhoudsgerechtigd is, zal dit zijn ten opzichte van zijn of haar ouders. Jegens hun schoonzoon/-dochter (de «jonge meerderjarige») zijn zij eveneens onderhoudsplichtig, evenals in het huidige recht het geval is. Zie immers artikel 392, eerste lid onder c, Boek 1 BW. Jegens kleinkinderen kent de wet geen onderhoudsplicht. Voor deze kinderen bestaat wel recht op kinderbijslag ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet. Alleen de jonge meerderjarige zelf zal, mits hij nog geen 21 jaar is, kunnen profiteren van de bijzondere onderhoudsplicht van artikel 395a.

Op de vraag met betrekking tot de situatie in de Bondsrepubliek Duitsland zijn wij in het algemeen gedeelte reeds ingegaan.

De leden van de C.D.A.-fractie doen niet uit de doeken welke problemen zij voorzien voor wat betreft het toepasselijk zijn van de wettelijke indexering op de voorgestelde onderhoudsplicht. Een wetsontwerp tot herziening van de wettelijke indexering zal overigens dezer dagen het departement verlaten.

De leden van de fractie van D'66 gaven nog beschouwingen weer van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten over het verhaal door gemeenten van aan de jonge meerderjarige verleende bijstand. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten is van oordeel dat de onderhoudsplicht van de ouders via verhaal van aan 18–20-jarigen verleende bijstand weinig zal opleveren omdat de grens van de financiële draagkracht van deze ouders meestal aanmerkelijk beneden de bijstandsnorm ligt. Met andere woorden: het invoeren van de onderhoudsplicht zal volgens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten de anders aanwezige financiële gevolgen voor de overheid van de verlaging van de meerderjarigheidsgrens onvoldoende beperken.

Deze analyse gaat echter voorbij aan het feit dat bij het aanwezig zijn van een onderhoudsplicht als voorgesteld slechts bij hoge uitzondering bijstand zal worden verleend, evenals dit nu het geval is. De consequentie van deze onderhoudsplicht van de ouders bij een verlaagde meerderjarigheidsgrens is dat er als regel geen bijstand wordt gegeven en niet dat er vanwege de meerderjarigheid recht bestaat op bijstand die vervolgens vanwege de onderhoudsplicht verhaald kan worden op de ouders.

Op de vraag die ook de leden van de fractie van D'66 stelden in verband met de situatie dat de ouders het niet eens zijn met de studiekeuze van hun jonge meerderjarige kind, gingen wij hiervoor reeds in. Gewezen werd vooral op het matigingsrecht van de rechter bedoeld in artikel 399, Boek 1 BW.

Artikel IV

Algemeen

Hiervoor hebben wij reeds aangegeven dat een zelfstandig recht op een uitkering voor de jonge meerderjarige van 18, 19 en 20 jaar niet mogelijk is.

Artikel IV, onder A

Wij hebben er reeds op gewezen, dat de onderhoudsplicht van het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, ertoe zal leiden dat slechts bij hoge uitzondering bijstand zal worden verleend met afwijking van het beginsel van de gezinsbijstand, waarna dan verhaal op de ouders zou kunnen plaatsvinden. Onder deze omstandigheid achten wij een kostenraming ter zake weinig zinvol. Het spreekt anderzijds vanzelf, dat met de nieuwe onderhoudsplicht wel bij het verhaal wegens verleende bijstand rekening behoort te worden gehouden.

Artikel IV, onder B

Bij de beoordeling van de mate waarin een persoon of een gezin zelf over middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, wordt volgens het huidige artikel 7 ABW onder andere buiten beschouwing gelaten: een redelijk deel van het inkomen uit arbeid van een minderjarig kind, behalve ten aanzien van aan dit kind afzonderlijk te verlenen bijstand. De voorgestelde wijziging van artikel 7 strekt ertoe op dezelfde wijze als thans dus ten aanzien van minderjarige kinderen geschiedt, het vrijlaten te regelen van een redelijk deel van het inkomen uit arbeid van het meerderjarige kind van 18, 19 of 20 jaar. Het ligt immers in de lijn van de beide andere voorstellen met betrekking tot de Algemene Bijstandswet ook hier het meerderjarige kind dat nog geen 21 jaar is, gelijk te stellen met de minderjarige kinderen.

De voorgestelde wijziging leidt er dus juist toe dat het inkomen van een meerderjarige jegens wie de ouders een onderhoudsplicht hebben als bedoeld in artikel 395a, Boek 1 BW, slechts ten dele meegerekend wordt bij de bepaling van de mate waarin het gezin over middelen beschikt, en dus van de hoogte van de eventueel te verlenen gezinsbijstand.

Het deel van het inkomen uit arbeid van de jonge meerderjarige dat niet wordt vrijgelaten, wordt hij dus geacht ter beschikking te stellen voor de voorziening in de middelen van bestaan van het gezin waartoe hij behoort.

Artikel IV, onder C

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen nog onze mening over een suggestie van mr. J. J. Engels, gedaan in diens brief van 15 maart 1979 aan de vaste Commissie voor Justitie. De heer Engels bepleit een doen vervallen van de bepaling van artikel 55, onder c, van de Algemene Bijstandswet op grond waarvan de gemeente de kosten van bijstand kan verhalen op de vruchten van het vermogen van het minderjarig kind, voor zover met het vruchtgenot van dat vermogen bij het verlenen van de bijstand geen rekening is gehouden. Hij ziet daarbij als een voordeel, dat de materie van onderdeel d van artikel 55, onder diezelfde letter geregeld kan blijven.

Een eventueel schrappen van de verhaalsmogelijkheid van artikel 55, onder c achten wij zozeer buiten het bestek van dit ontwerp liggend, dat daarop hier niet kan worden ingegaan. Dat de verhaalsmogelijkheid op de onderhoudsplichtige uit hoofde van echtscheiding of ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed straks onder letter e en niet meer onder letter d van artikel 55 Algemene Bijstandswet zal zijn opgenomen, achten wij geen bezwaar.

Een verwijzing in artikel 828a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering naar het voorgestelde artikel 395a, Boek 1 BW, en wel in het tweede lid van dit artikel, achten wij met de leden van de P.v.d.A.-fractie op haar plaats. Immers ook de verzorging en opvoeding van een minderjarig kind worden in dit artikellid apart genoemd. Bij de nota van wijzigingen wordt voorgesteld het tweede lid van artikel 828a Rv. in die zin te wijzigen.

Wij zien niet dat er, in geval van verhaal van verleende bijstand op de ouders van de jonge meerderjarige, ingewikkelde procedures zouden ontstaan,

indien beide ouders niet meer samenleven. Artikel 395a legt de onderhoudsplicht immers op de ouders als zodanig, gehuwd of niet. Tot de grens van zijn of haar onderhoudsplicht kan eventueel toch aan hun kind verleende bijstand op ieder der ouders worden verhaald.

Op de beschouwingen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zijn wij hiervoor reeds ingegaan. Ervaringen in het buitenland op het terrein van het verhaal van verleende bijstand zijn ons niet bekend. Zo dit wel het geval zou zijn, vragen wij ons overigens af welke conclusies daaruit zouden kunnen worden getrokken, gegeven de onvermijdelijke diversiteit in de wettelijke stelsels. Op de onderhoudsplicht jegens meerderjarige studerenden in de Bondsrepubliek Duitsland gingen wij hiervoor reeds in.

Dat, zoals de leden van de C.D.A.-fractie nog benadrukten, ook de Afdeling Familie- en Jeugdrechtspraak van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak zich heeft gekeerd tegen de voorgestelde bijzondere onderhoudsplicht, is ons bekend. Wij menen echter dat de voorziening, en ook die met betrekking tot de Algemene Bijstandswet, gerechtvaardigd en, gelet op de huidige financiële situatie waarin ons land verkeert, onontkoombaar zijn.

TOELICHTING OP DE NOTA VAN WIJZIGINGEN

Artikel III, onder A–D van het ontwerp

Een verwijzing in artikel 828a, tweede lid, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering naar de onderhoudsplicht van het nieuwe artikel 395a, Boek 1 BW, achten wij, zo bleek hiervoor, op haar plaats. Waar immers artikel 828a, tweede lid, thans zegt dat onder «levensonderhoud» verzorging en opvoeding van een minderjarige begrepen is, past het in de systematiek eveneens te bepalen dat onder levensonderhoud ook zijn begrepen levensonderhoud en studie van een meerderjarige die nog geen 21 jaar is.

De wijziging van het tweede lid van artikel 828a Rv. is vervat in het nieuwe onderdeel C van artikel III van het ontwerp. De eveneens voorgestelde nieuwe onderdelen A, B en D van artikel III bevatten analoge wijzigingen in andere artikelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Artikel V van het ontwerp

Ten aanzien van de personen die volgens de thans nog geldende bepaling van artikel 233, Boek 1 BW, minderjarig zijn doch op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze wet reeds de leeftijd van achttien jaren zullen hebben bereikt, bepaalt artikel V dat hun meerderjarigheid aanvangt op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze wet. De bepaling betreft dus alle op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze wet reeds achttien jaar doch nog geen een en twintig jaar oud zijnde personen, die niet eerder gehuwd zijn of gehuwd zijn geweest.

De bepaling, die ook voorkwam in de Wet van 6 februari 1901, Stb. 62, waarbij de meerderjarigheidsleeftijd van 23 naar 21 jaar werd verlaagd, is van belang bij voorbeeld voor de vaststelling van het tijdstip waarop voor de hier bedoelde personen de termijn van «niet eerder dan twee jaren en niet later dan drie jaren na de meerderjarigheid», bedoeld in artikel 225, vierde lid, en artikel 231, tweede lid, Boek 1 BW, een aanvang neemt.

Artikel VI van het ontwerp

De in dit artikel vervatte overgangsregeling is in de memorie van toelichting (blz. 7) reeds aangekondigd.

Het eerste lid van dit artikel opent de mogelijkheid tot adoptie van een kind dat op de dag van het verzoek niet is gehuwd of gehuwd is geweest, wel meerderjarig is doch nog niet de leeftijd van een en twintig jaren heeft bereikt. Aan de adoptie van een zodanig kind zou de bestaande wetsbepaling van artikel 228, eerste lid, onder a, Boek 1 BW, niet in de weg hebben gestaan.

Voor het doen van het adoptieverzoek moet, nu het om een tijdelijke voorziening gaat, wel een uiterste termijn worden gesteld: het verzoek dient binnen twee jaren na het in werking treden van de wet te zijn gedaan.

De beperking tot de ongehuwde en evenmin gehuwd geweest zijnde meerderjarigen van 18–20 jaar ligt voor de hand: is de betrokkene op de dag van het verzoek reeds gehuwd of gehuwd geweest, dus meerderjarig, dan kan hij onder de thans nog geldende wet evenmin worden geadopteerd.

Bij de formulering van de aanhef en van het bepaalde onder b van het tweede lid is rekening gehouden met de sedert 1 november 1979 bestaande mogelijkheid van adoptie van een kind door diens eigen ouder en stiefouder.

De voorwaarde vermeld onder a van het tweede lid vervangt die van artikel 228, eerste lid, onder d («dat geen der ouders die met het kind in familie-rechtelijke betrekking staan, het verzoek tegenspreekt»). Voor de gevallen van adoptie van een kind door diens eigen ouder en stiefouder vervangt de voorwaarde die van de tweede zin van het tweede lid van artikel 228, Boek 1 BW. Voor een absoluut vetorecht van een ouder is, nu het om meerderjarigen gaat, die zelf met hun adoptie moeten instemmen, geen plaats. De voorwaarde komt ook in andere wettelijke regelingen die adoptie van meerderjarigen tijdelijk toestaan voor (vgl. artikel IV van de wet van 7 juni 1978, Stb. 303 en ook de Wet van 12 juli 1962, Stb. 250, houdende tijdelijke opstelling van de mogelijkheid van adoptie in afwijking van sommige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek).

Het tweede lid onder c van artikel VI stelt als voorwaarde dat tot zijn meerderjarig worden het kind door de adoptanten te zamen c.q. door de adoptanten te zamen en de overblijvende echtgenoot, gedurende enige tijd feitelijk is verzorgd en opgevoed geworden. Tot het voorstellen van een bepaalde termijn – voor de hand ligt die van ten minste een jaar – is dus niet overgegaan. Zou dat wel zijn geschied, dan zou bij voorbeeld de adoptie van een ten tijde van het in werking treden van de wet 19 jaar oud, op dat tijdstip dus meerderjarig geworden kind, niet kunnen plaatsvinden, indien het pas een half jaar in het gezin van zijn pleegouders had verbleven. Wij zien geen reden om in zodanige situaties de mogelijkheid van adoptie voor belanghebbenden af te snijden, te meer daar onder de huidige wet de verzorgingstermijn van één jaar wel zou kunnen worden vervuld.

Voor de verzoeken tot adoptie van het eigen kind van een adoptant gelden niet de voorwaarden inzake het minimum en maximum leeftijdsverschil tussen adoptanten en kind, en die van het ten minste vijf jaren voor de dag van het verzoek gehuwd zijn van de adoptanten (artikel 228, tweede lid, eerste zin, Boek 1 BW). Hiermede is rekening gehouden in het derde lid van artikel VI.

De leden 4 en 5 van het artikel kwamen ook reeds voor in eerdere wettelijke regelingen, waarbij tijdelijk de mogelijkheid van adoptie van meerderjarigen werd opengesteld.

Artikel VII van het ontwerp

Overeenkomsten en uiterste wilsbeschikkingen, die vóór het in werking treden van deze wet van kracht zijn geworden, wijzen soms het tijdstip van de meerderjarigheid van een persoon aan als het begin of als het eindpunt van een rechtsbetrekking. Bij het ontbreken van een overgangsbepaling als die van artikel VII zou in veel gevallen het recht onzeker zijn, omdat niet is na te gaan wat de bedoeling van de contractanten of de testateur is geweest: de meerderjarigheid als zodanig, of de een-en-twintigjarige leeftijd.

Om deze onzekerheid te voorkomen wordt voorgeschreven dat de nieuwe meerderjarigheidstermijn niet in aanmerking zal worden genomen. Voor de minderjarige heeft deze bepaling geen nadelige gevolgen daar hij zonder wetswijziging geen recht vóór de een-en-twintigjarige leeftijd (behoudens vroeger huwelijk), zou hebben kunnen doen gelden. Voor degenen die jegens de minderjarige verplichtingen hebben, wordt daarentegen het nadeel uit vervroegde termijn ontstaan, waarop zij niet konden rekenen, voorkomen.

Wensen contractanten rekening te houden met de vervroegde meerderjarigheid dan staat hun daartoe de weg open; zij kunnen de overeenkomst in die zin wijzigen. De nog niet door de dood van de testateur bekrachtigde uiterste wil kan met het oog daarop eveneens veranderd worden.

De hier besproken overgangsbepaling kwam ook voor in de wet van 6 februari 1901, Stb. 62, waarbij de meerderjarigheidsgrens van 23 naar 21 jaar werd verlaagd.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter

De Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,
J. G. Kraaijeveld-Wouters